

ფინანსური მენეჯმენტი და ეფექტიანი მართვის პრობლემები

ვალერი მოსიაშვილი

ასოცირებული პროფესორი, საფინანსო და საბანკო ტექნოლოგიების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. თბილისი, საქართველო.

ეთერი მამაცაშვილი

დოქტორანტი, საფინანსო და საბანკო ტექნოლოგიების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. თბილისი, საქართველო.

FINANCIAL MANAGEMENT AND EFFECTIVE MANAGEMENT PROBLEMS

Mosiashvili Valeri - Associate Professor, Department of Financial and Banking Technologies, Georgian Technical University. Tbilisi, Georgia.

Mamatsashvili Eteri - PhD student, Department of Financial and Banking Technologies, Georgian Technical University. Tbilisi, Georgia

RESUME

Formation of an effective and adequate system of financial management in the commercial banking sector, must be constructed on the specific framework of the development and formation of the national banking system, which ignoring could cause serious crisis events in the banking sector of country. At the same time, it is impossible the inevitability of entering the country at global financial community not be considered, which is based on the quality of the international standards of quality and, first of all, the quality of corporate governance. The fact is that the foreign financial system differs substantially from the Georgian credit-banking system. The fact is that the foreign financial system is substantially different from the Georgian credit-banking system. Accordingly, spreading of experience of the financial management of the banking system of developing countries in Georgia requires diligent and not easy adaptation.

Rapidly rising inflation, strengthening competitive struggle, deregulation processes in bank management accompanying increased riskiness led to a more aggressive strategy. One of the features of financial management in the commercial bank is the absence of unified technology of economic processes management in the credit organization, in the framework of credit-banking system. The main feature of the financial management of the commercial bank is due to the fact that, commercial bank is the only economic subject that systemically manages all the functions of money.

Keywords: own capital, liquidity, financial management, bank management, financial risk, financial management.

საკვანძო სიტყვები: საკუთარი კაპიტალი, ლიკვიდობა, ფინანსური მენეჯმენტი, საბანკო მენეჯმენტი, ფინანსური რისკი, ფინანსური მართვა.

როგორც მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების დღევანდელი რეალობა აჩვენებს, საბანკო-საკრედიტო სფერო ეკონომიკის ერთ-ერთ ყველაზე დინამიურ, ურთულეს და აუცილებელ სეგმენტს წარმოადგენს, რომელიც განვითარების თავისებურებებით ხასიათდება და მთლიანობაში ეკონომიკური სისტემის ქმედითუნარიანობას განსაზღვრავს. შორეულ წარსულში, როდესაც საბანკო ბიზნესი შედარებით „მარტივი“ და უსაფრთხო იყო, მმართველობითი გადანაცვებების მიღებასთან მიმართებაში მკაცრი რეგულირება მენეჯერების შესაძლებლობებს ზღუდავდა. საბაზრო ურთიერთობები განვითარებული ფულად-საკრედიტო სისტემის გარეშე წარმოუდგენელია, იგი უშუალო ზემოქმედებას ახდენს საბაზრო ეკონომიკის პრაქტიკულად ყველა სფეროზე, განსაზღვრავს მის მიმართულებებს და ტრაექტორიებს. ამავდროს, საბანკო სისტემა გარკვეული აზრით, ცალკე ავტონომიური „სამყაროა“, რომელსაც განვითარების საკუთარი, სპეციფიკური კანონზომიერებები ახასიათებს.

სწრაფად მზარდმა ინფლაციამ, კონკურენტული ბრძოლის გაძლიერებამ და საბანკო საქმიანობის დერეგულირების პროცესებმა საბანკო მენეჯმენტში მნიშვნელოვნად უფრო აგრესიული სტრატეგიის ფორმირება განაპირობეს, რომელსაც თანამაღლებული რისკიანობა ახლავს. ამიტომ რისკის ფაქტორების გათვალისწინება და მათი მართვა სულ უფრო მნიშვნელოვნად რთული ხდება, აქტივების სტრუქტურა უარესდება, ოპერაციების ეფექტიანობა მცირდება, და საბოლოო ჯამში შეიძლება არ არის გამოირიცხული კრიზისული სიტუაცია გამოიწვიოს.

თანამედროვე ეტაპზე, თითოეული ბანკის მიერ გადასანაცველი რისკების გამოვლენისა და მართვის ადეკვატური მეთოდების მოძიება და კვლევა რთულ პრობლემას წარმოადგენს. მენეჯმენტის წინაშე, მენეჯერების სახსრების შენარჩუნებითა და ბანკის სიცოცხლისუნარიანობის მხარდაჭერისათვის საკმარისი შემოსავლების უზრუნველყოფით, რისკების მინიმიზირების ამოცანაა აქტუალური. საბანკო მენეჯმენტი - საკრედიტო რესურსების უწყვეტი და თავისდროული მოძრაობის უზრუნველყოფელი შესაბამისი ორგანიზაციული სტრუქტურების მიერ, მიკრო- და მაკროეკონომიკური უპირატესობების მიღწევის მიზნით, განხორციელებადი მმართველობითი ზემოქმედების სისტემაა.

მართვის განსაკუთრებული სფერო - საბანკო მენეჯმენტი, მხოლოდ განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში წარმოიშობა. საბანკო ოპერაციების წრის განვითარებულ ქვეყნებში მიღებულ დონემდე გაფართოებისას, აღნიშნულ მომსახურებაში ჩართული უნდა იქნეს ოპერაციები - ფასიან ქალაქებთან, საკრედიტო ბარათებთან, ვალუტასთან, სხვა ბანკებისა და კომერციული სტრუქტურების აქციების გავრცელებაში დახმარებასთან, კლიენტებისათვის საკუთარი სახსრების რაციონალურ დაბანდებაში დახმარებასთან, საინვესტიციო პროექტების შეფასებასთან, ლიზინგთან, ფაქტორინგთან და სხვა მომსახურებებთან. გარდა ამისა, ბანკის სანესდებო კაპიტალი შეიძლება სხვა კომერციული ბანკებისათვის სარეზერვო ფონდი გახდეს. თანამედროვე პირობებში საბაზრო ეკონომიკა საბანკო მენეჯმენტის გარეშე შეუძლებელია, რომელიც დაფუძნებული უნა იყოს - ფინანსურ ბაზარზე საკრედიტო დაწესებულებებს შორის რეალურ კონკურენციაზე, ინფლაციის გამომწვევი საწარმოების სახელმწიფოებრივი დაფინანსების შეცვლაზე, ახალი სასაქონლო მასის შექმნაზე ორიენტირებული კონკრეტული საინვესტიციო პროექტებისა და ბიზნეს-გეგმების დაკრედიტების საბაზრო მექანიზმზე.

წარმოდგენილ სტატიაში ჩვენ დეტალურად განვიხილავთ ბანკის ფინანსურ მენეჯმენტს როგორც საბანკო მენეჯმენტის საფუძველს წარმოადგენს. ცნება „ფინანსურ მენეჯმენტს“ მრავალრიცხოვანი განმარტება გააჩნია. მაგრამ მთლიანობაში სპეციალისტები თანმხედებიან ერთში - იმაში, რომ ფინანსური მენეჯმენტი - ფულადი სახსრების ფორმირებასთან და გამოყენებასთან მიმართებაში ურთიერთობების მართვაა. მნიშვნელოვნად ნაკლები ხარისხითაა ავტორების მიერ ფინანსური მენეჯმენტი კომერციულ ბანკებში, ვიდრე საერთო ფინანსური მენეჯმენტი. მიზეზი კომერციული ბანკის საქმიანობის როგორც ფულადი ნაკადების მართვასთან მიმართებაში ფინანსური შუამავლის სპეციფიკაშია, რომელთათვისაც ფულის ფუნქციების მთლიანი ერთობლიობაა დამახასიათებელი. აღნიშნული პრობლემის გაშუქებისადმი ავტორებმთლიანობაში საბანკო სისტემის ლიკვიდობაზე პასუხისმგებელი სახელმწიფო მარეგულირებელი ორგანოების მოთხოვნებისა და ნორმატივების დაცვის პოზიციიდან უდგებიან. კომერციულ ბანკში ფინანსური მენეჯმენტის საქმიანობის ობიექტია - ბანკის ფინანსური ოპერაციების კვლევისა და საბანკო კლიენტურის ფულადი სახსრების ნაკადების მართვის პროცესები. კომერციულ ბანკში ფინანსური მენეჯმენტის საქმიანობის საგანია - ფინანსური ოპერაციების (ფულადი სახსრების მოზიდვისა და განთავსების პროცესები) რაციონალური დაგეგმვისა და რეალიზაციის დამუშავება და გამოყენება.

როგორც წესი კომერციულ ბანკში ფინანსური მენეჯმენტის მიზანია - კომერციული ბანკის სტაბილურობისა და მდგრადობის შენარჩუნებისას, ბანკ-

ის ფინანსური ოპერაციების დაგეგმვისა და რეალიზაციის და დასახული პარამეტრებისას საკუთარი კაპიტალის (აქციონერთა კაპიტალის) და/ან მოგების ნაზარდზე მიმართული, მისი მდგრადობის მხარდამჭერის უზრუნველყოფელი, ოპტიმალური ორგანიზაციული სტრუქტურების აგების რაციონალური მოთხოვნებისა და მეთოდოლოგიური საფუძვლების და ფუნქციონალურ-ტექნოლოგიური სისტემების მუშაობის რეჟიმების განსაზღვრა. ბანკში ფინანსური მენეჯმენტის ძირითადი ფუნქციებია:

1. აქტივებისა და პასივების მართვა.
2. ლიკვიდობის მართვა.
3. საკუთარი კაპიტალის მართვა.
4. ნასესხები კაპიტალის მართვა.
5. საბანკო რისკების მართვა.
6. საკრედიტო პორტფელის მართვა.
7. შიდასაბანკო კონტროლის ორგანიზაცია.

ფინანსური მენეჯმენტის ხერხებს მიეკუთვნებიან:

- ფულადი სახსრების გადრიცხვა: საკრედიტო ბარათები; დებიტური ბარათები; სმარტ-ბარათები; საგადასახადო დავალებები; საგადასახადო მოთხოვნა-დავალებები; აკრედიტაციები; ანგარიშსწორება ჩეკებით; საბანკო გადარიცხვები; ანგარიშსწორებები ლია ანგარიშით; ინკასო; ტრანზფერტი.

- კაპიტალის გადაადგილება მისი ნაზარდისათვის: დეპოზიტი; ანაბრები; მიმდინარე არენდა; რენტა; ლიზინგი; სელენგი; ტრასტი; ინჟინირინგი; ფრანჩაიზინგი; ეკაუტინგი; ბენჩმარკინგი; ფინანსური კრედიტი; რეინჟინერინგი; ფაქტორინგი; ფორფიტირება; კრედიტი ლია ანგარიშის მიხედვით; თამასუქური კრედიტი; აქცეპტური კრედიტი; ოვერდრაფტი; თვითდაკრედიტება.

- სპეკულაციური ოპერაციები: რეპორტი; დეპორტი; ოპერაციები საკურსო სხვაობებთან; ოპერაციები სვოპი; სავალუტო არბიტრაჟი; პროცენტული არბიტრაჟი; სავალუტო სპეკულაცია.

- კაპიტალის მაღალი შემოსავლის მოტანის შესაძლებლობის შენარჩუნება: დაზღვევა; ჰეჯირება; გირაო; იპოთეკა; დივერსიფიკაცია; ლიმიტირება, დამატებითი ინფორმაციის შეძენა; თვითდაზღვევა.

ქვეყანის საბანკო სექტორში ბანკის ფინანსური მართვის „არც თუ ისე მაღალი“ დონე შეიმჩნევა. უმეტესი ხარისხით აღნიშნული დაკავშირებულია შემდეგ პრობლემებთან

- თითოეული ბანკისათვის საკუთარი დასაბუთებული განვითარებისა და მართვის კონცეფციის არსებობის საჭიროების იგნორირება, ან ასეთი მოთხოვნების რეალიზების უუნარობა;

- ბანკის ქვედანაყოფებს შორის, ასევე ბანკებს შორის ჰორიზონტალური სტრუქტურული კავშირების არასაკმარისი განვითარება, რასაც მუშაობაში შეუთანხმებლობისაკენ, ურთიერთ პროფესიონალურსაქმიანობაში ჩაუხედავობისაკენ და აღნიშნულის საფუძველზე - გაუმართლებელი გადაწყვეტილებების მიღებისაკენ მივყავართ;

• ცენტრალური ბანკის ნორმატიული საბუთებით რეგულირებადი შიდა კონტროლის ორგანიზაციის არაეფექტური სისტემა, რომელიც ძირითადად ფრაგმენტალურ ხასიათს ატარებს, და ჯერ-ჯერობით რიგორც მეცნიერული, ასევე პრაქტიკული რეალიზების თვალსაზრისითაც არასაკმარისადაა გააზრებული;

• ბანკის ხელმძღვანელი რგოლისა და თანამშრომლების არასაკმარისი კვალიფიკაცია მთლიანად საბანკო საქმიანობის ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებზე გადასვლიდან გამომდინარე;

• უმეტეს საკრედიტო ორგანიზაციებში მართვის პროცესის ინფორმაციული უზრუნველყოფის ეფექტიანი სისტემის არ არსებობა;

• მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის თანმიმდევრულ ეტაპებს - ანალიზს, დაგეგმვას, რეგულირებას, კონტროლს შორის (რეგულირება - დაგეგმვაზე, ხოლო დაგეგმვა - ანალიტიკურ მუშაობაზე არ არის დაფუძნებული) ლოგიკური ურთიერთკავშირის დაუცავობა;

• ქვედანაყოფებისადმი ან სამსახურებისადმი არასაკმარისი ყურადღება, რომლებიც სისტემურ ანალიზს, ბანკის მთლიანი საქმიანობის დიაგნოსტიკას და პროგნოზირებას ახორციელებენ, რაც საკრედიტო ორგანიზაციის ეფექტური მართვის მექანიზმების, მისი ფორმირების პროცესის სერიოზული ანალიზის ტექნოლოგიების არ გამოყენებას ნიშნავს;

• რისკებზე მართვისა და კონტროლის სუსტი სისტემა, რომელიც მისაღები რისკების დონისა და საბაზრო სიტუაციების ყოველთვის ადექვატური არ არის;

• საბანკო პრაქტიკაში კაპიტალიზაციის მართვის მეთოდებისა და ტექნოლოგიების სტრატეგიის განვითარება საკმაოდ დაბალ დონეზე იმყოფება;

• ბანკის საქმიანობაზე ფინანსური მონიტორინგის ბოლომდე დაუმუშავებელი სისტემა.

კომერციულ საბანკო სექტორში ფინანსური მენეჯმენტის ეფექტიანი და ადექვატური სისტემის ფორმირება ეროვნული საბანკო სისტემის ჩამოყალიბებისა და განვითარების სპეციფიკურ ჩარჩოებზე უნდა იქნეს აგებული, რომელთა იგნორირება ქვეყნის საბანკო სექტორში სერიოზული კრიზისული მოვლენების გამომწვევი მიზეზი შეიძლება გახდეს. ამავე დროს, შეუძლებელია ქვეყნის მსოფლიო ფინანსურ თანამეგობრობაში შესვლის გარდაუვალობა არ იქნეს გათვალისწინებული, რომელიც თავისი საქმიანობის საფუძველში ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებს და, პირველ რიგში კორპორატიული მართვის ხარისხზეა დაფუძნებული.

ფაქტია, რომ უცხოეთის ფინანსური სისტემა საქართველოს საკრედიტო-საბანკო სისტემისაგან არსებითად განსხვავდება. მაგალითად, აშშ-ის ფედერალური სარეზერვო სისტემის გამოცდილების საქართველოში გავრცელება გულმოდგინე არაიოლ ადაპტაციას მოითხოვს, რამდენადაც ეროვნული საბანკო

სისტემა, აშშ-ის სისტემისაგან განსხვავებით, ტერიტორიული პრინციპის მიხედვით არის აგებული და იგი ცენტრალური ბანკის მონოპოლურ მდგომარეობაზეა, და არა ქვეყნის სუბიექტებისა და ეკონომიკის ეკონომიკურ რაიონირებაზეა დაფუძნებული.

აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა იმის შესახებ, რომ:

➤ ტექნოლოგიურმა რევოლუციამ, სწრაფად მზარდმა ინფლაციამ, საბანკო საქმიანობაში კონკურენტული ბრძოლის გაძლიერებამ და დერეგულირების პროცესებმა ამაღლებული რისკიანობის თანმხლებ საბანკო მენეჯმენტში მნიშვნელოვნად უფრო აგრესიული სტრატეგიის ფორმირება განაპირობეს.

➤ თანამედროვე პირობებში კომერციულ ბანკში ფინანსური მენეჯმენტის ერთ-ერთი თავისებურებაა - არსებული საკრედიტო-საბანკო სისტემის ჩარჩოებში საკრედიტო ორგანიზაციაში ეკონომიკური პროცესების მართვის ერთიანი ტექნოლოგიის არარსებობა.

➤ კომერციული ბანკის ფინანსური მენეჯმენტის მთავარი განსაკუთრებულობა თანამედროვე პირობებში განპირობებულია იმით, რომ კომერციული ბანკი - ერთადერთი ეკონომიკური სუბიექტია, რომელიც სისტემურად მართავს ფულის ყველა ფუნქციებსა და აღნიშნულიდან გამომდინარე საბაზრო ეკონომიკის პირველად რგოლს წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ცაავა გ., სიჭინავა ა., ხანთაძე გ., - კორპორატიული ფინანსები (ეკონომიკის მდგრადი განვითარების სტრატეგია) სასწავლო-პრაქტიკული სახელმძღვანელო. - თბილისი, გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2016. — 724 გვ.
2. ცაავა გ., ხანთაძე გ. - საბანკო მენეჯმენტი (თეორია, მეთოდები და პრაქტიკა), სახელმძღვანელო. - თბილისი, გამომცემლობა „დანი“, 2015/ - 800 გვ.
3. Вяткин, В.Н. Риск-менеджмент: учебник / В.Н. Вяткин, В.А. Гамза, Ф.В. Маевский. — Люберцы: Юрайт, 2016. — 353 с.
4. Ермасова, Н.Б. Риск-менеджмент организации: Учебно-практическое пособие / Н.Б. Ермасова. — М.: ИТК Дашков и К, 2014. — 380 с..
5. <http://ecsocman.hse.ru/text/19194447/>
6. http://berezkin.info/wp-content/uploads/2015/03/Berezkin-Yu.M.-Aleksseev-D.A.-Finansovyy-menedjment.-2015.UMO_.pdf
7. <https://biblio-online.ru/viewer/ADCD-9CA2-38E1-437F-BDBA-3895F749F900#/>
8. http://www.knorus.ru/upload/knorus_new/pdf/9110.pdf
9. <http://www.finlib.biz> — Финансово-экономическая библиотека.
10. <https://sibac.info/conf/econom/x/26801>